

**Circle of Iron/Silent Flute (Demir Çember/Sessiz Flüt) Filminin İçerdiği
Dini, Kültürel ve Mitolojik Unsurlar Açısından Değerlendirilmesi**
Review of the Movie, Titled “Circle of Iron/Silent Flute” in Terms of Its Religious, Cultural and Mythological Perspectives

MUSTAFA BAŞ

Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebâli Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi, Bilecik/Türkiye
Prof., Bilecik Seyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Bilecik / Turkey

mustafa.bas@bilecik.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9696-4100>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 21 Nisan / April 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 25 Mayıs / May 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Mayıs / May 2020

Yayın Sezonu / Publication Season: Mayıs / May

Atıf / Citation: Baş, Mustafa. “Circle Of Iron/Silent Flute (Demir Çember/Sessiz Flüt) Filminin İçerdiği Dini, Kültürel Ve Mitolojik Unsurlar Açısından Değerlendirilmesi”. *edid: edebali islamiyat dergisi/ edebali journal of islamic studies* 4/1 (Mayıs/May 2020): 191-207.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article was scanned by iThenticate. Plagiarism was not detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/edid> | <mailto:iifdergi@bilecik.edu.tr>

Copyright © Published by Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslamî İlimler Fakültesi / Bilecik Seyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Bilecik, 11230 Turkey.
Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

Özet

Dinlerde bulunan ortak özellikler gibi kültürlerdeki ortak anlatımlar da dikkat çekicidir. Bu meydana ölümsüzlük arzusu ve mutlak mutluluk arayışı, değişik kültürlerdeki ortak anlatımlar için iyi bir örnektir. Farklı kültürlerde benzer şekillerde anlatılan bu olguların zaman zaman beyaz perdeye de yansıtıldığı görülmektedir. Senaryosu Bruce Lee'nin başını çektiği üç kişi tarafından kaleme alınan *Silent Flute/Circle of Iron* isimli yapıt, bu anlamda değişik kültürel öğelerin iç içe geçtiği ve birlikte işlendiği film olarak incelenmeye değerdir. Adı geçen filmin senaryosunu, barındırdığı dini, kültürel ve mitolojik öğeler bakımından irdelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel bir durum çalışması olarak planlanmış, literatür taraması ve içerik analiziyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; filmde konu edilen *Aydınlanma Kitabı*'na ulaşmaya yönelik çabaların mitolojilerde yer alan ölümsüzlük arayışıyla benzerlikler gösterdiği; *Kehf* suresinde anlatılan Salih Kul/Hızır ve Musa kıssasında anlatılan olayların basit değişikliklerle senaryoda işlendiği ve genel itibarıyla filmin, doğu ve batı din ve felsefelerinin birlikte harmanlanmasıyla ortaya çıktığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aydınlanma Kitabı, Ölümsüzlük, Cord, Âmâ, Zetan, Chang Sha.

Abstract

Like the common features found in religions, the existence of common expressions among cultures are also striking. In this sense, the desire for immortality and the search for absolute happiness are good examples for common expressions in various cultures. These phenomena which are expressed in similar ways in different cultures, are sometimes reflected on the white screen. Scripted by Bruce Lee and two other writers, the movie *Silent Flute / Circle of Iron* is worth evaluating where cultural elements are intertwined and jointly covered. This study was planned as a qualitative case study and was carried out by literature review and content analysis which examines the script of the mentioned movie in terms of the religious, cultural and mythological elements that it contains. As a result of the study, it is determined that the efforts to reach the *Enlightenment Book* mentioned in the movie are similar to the search for immortality in mythologies; the events with "Righteous Servant/Hızır and Moses told" in the sura of *al-Kahf* in the Qur'an were covered in the scenario with minor changes. In general, the script is written by blending eastern and western religions and philosophies together.

Keywords: The Book of Enlightenment, Immortality, Cord, Blind Man, Zetan, Chang Shah.

GİRİŞ

Dinler, insanların birbirine olan ahlaki davranışlarının nasıl olmasını öğütleyen temizlik, doğruluk, yalan konuşmamak, çalmamak, öldürmemek, zina etmemek, adaletli olmak, anaya babaya iyi davranmak, emanete riayet etmek gibi sayısı artırılacak ortak ilkelerle, değişik dini gelenek ve kültürlerle mensup kişilerin farklılıklarını koruyarak bir arada barış içinde yaşamalarını sağlamaktadır. Bu ortak değerler gibi hemen her dinde bazı olay ve rivayetlerin de benzer niteliklerle nakledildiği görülmektedir. Karşılaştırılabilir olarak değerlendirilmesi gereken bu rivayetler, dini metinler ve mitolojik anlatımlarda yer almaktadır. Beklenen kurtarıcı Mehdi/Mesih inancı bu benzer mitler ve olguların en bariz örneklerinden biridir. Bu inanışın İslam dahil olmak üzere hemen her dinin kaynaklarında vurgulandığı, dinler arasında geçişken bir inanış olduğu kaynaklarda aktarılmaktadır.¹

¹ Dinlerde mehdi anlayışları hakkında geniş bilgi için bk. Ekrem Sarıkçıoğlu, *Dinlerde Mehdi Tasavvurları*, (Samsun: Sidre yayınları, 1997)

Mehdi beklentisi gibi Hz. Musa'nın bir sandık içerisinde Nil Nehrine bırakılması olayının, sandık içerisinde suya bırakılan ve daha sonra başkaları tarafından büyütülen önemli şahsiyetler hakkında başka kültürlerde de nakledildiği kaynaklarda yer almaktadır.² Hz. Musa'nın Nil Nehrine bırakılırken ziftle sıvanmış hasır sepet anlatımı,³ benzer bir şekilde Akad Kralı Sargon hakkında annesi tarafından kamıştan bir sepete konularak, sepetin zift ile sıvanarak nehre bırakıldığı, nehrin de onu taşıyarak Aqqi' ye, su çekicisine getirdiği şeklinde anlatıldığı rivayetlerde yer almaktadır.⁴

Tufan olgusunun da birçok kültürdeki anlatımlarda nakledildiği, Sümerlerden itibaren insanlığın tufanda yok oluşu ve bu yok oluştan ne şekilde kurtulduğu ile ilgili rivayetlerdeki benzer noktalar dikkat çekmektedir.⁵

Ölümsüzlük arayışı ve Ab-ı Hayat'ı bulmaya çalışan kişilerle ilgili anlatımlardaki benzerlikler ve ortak olgular da bir başka dikkat çekici özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok mitolojide ve inanışta izlerine rastlanan ölümsüzlük duygusu, insanlar için daima vaz geçilmez bir duygu olmuştur. Mitolojilerde, Ab-ı Hayat olarak isimlendirilen ölümsüzlük pınarını arayan, bulmaya çalışan veya bulduğu halde içemeyenlerle ilgili anlatımlar yer almaktadır.

Sümer mitolojisinde Gilgamiş'in arkadaşı ve yoldaşı Enkidu'nun ölmesi üzerine tuttuğu yasın arkasından bir gün kendisinin de mutlaka öleceğini anlamasıyla altüst olduğu, kendisinin de Enkidu gibi olacağını düşünerek karnına ağırların girdiğini, ölüm korkusuyla bozkırda başıboş dolaşıp durmakta olduğunu dile getirdiği nakledilir. Gilgamiş, bu durumdan kurtulmak ve ölümsüzlüğün sırrını ele geçirmek için ölümsüzlüğe kavuştuğu bilinen tek ölümlü atası Utnapiştim'i bulmaya karar verir. Bu yolculuğun güçlükleri ve tehlikeleri kendisine anlatılmasına rağmen Gilgamiş, yolculuğun bütün tehlikelerini göğüsleyerek Utnapiştim'e ulaşır. Utnapiştim ona yaşadığı tufanı ve ölümsüzlük ile ilgili bilgileri anlatır.⁶ Kendisini genç tutacak derin suların dibindeki alınması zor olan bitkiyi çıkarmasını ister. Bu bitkiyi zorluklara rağmen çıkaran Gilgamiş, yolda bir gölette yikanırken bitki bir

² Bk. Taha 38-39, Kasas 7-9; Donna Rosenberg, *Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*, Çev. Koray Akten v.d. 3. Baskı, Ankara: İmge Yayınları, 2003, 184-184; Yusuf Kılıç-Şeyma Ay, Eski Mezopotamya'da Siyasi Örgütlenmede Din Olgusu, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 8/5 Spring, ss.387-403, (Ankara, 2013), 396

³ Bk. Yaratılış 2:3,

⁴ Bk. Kılıç-Ay, Eski Mezopotamya'da Siyasi Örgütlenmede Din Olgusu, 396

⁵ Bk. Mircae Eliade, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi* Çev. Ali Berktaş, 1. Cilt, (İstanbul: Kalcı Yayınları, 2003), 1:84

⁶ Samuel Henry Hooke, *Ortadoğu Mitolojisi Mezopotamya Mısır Filistin Hitit Musevi Hristiyan Mitosları* Çev. Alaeddin Şenel, (Ankara: İmge Yayınları, 1993), 48

yılan tarafından alınır. Bitkiyi ağzına alan yılan eski derisini atarak gençleşir. Bütün zorluklara rağmen elde ettiği ölümsüzlüğü koruyamayan Gılgamış çaresizlik içinde üzülen ağlar.⁷

Hint mitolojisinde de, içenlere ölümsüzlük veren, dini törenlerin merkezini oluşturan, hammaddesinde suyu süt gibi sarmaşık türü bir bitkinin özsuğu olan Soma içkisi de önemli bir yere sahiptir.⁸ Ayrıca Nektar olarak isimlendirilen ifritlerin Tanrılardan çaldığı içenlere ölümsüzlük veren iksirin İndra tarafından tekrar ele geçirilmesi ve nektarın niteliği ile ilgili bilgiler de aktarılmaktadır.⁹

İskandinav Mitolojisinde de, Dünya Ağacı'nın köklerinde yer alan, bilgeliliğin ve sağduyunun kaynağı olan ve içen herkesin pınarın sahibi Mimir gibi bilge olacağı bildirilen Mimisbrunn kuyusundan bahsedilir. İskandinav tanrılarının en büyüğü olan Odin, bu bilgeliğe ulaşmak için bir yudum su karşılığında gözlerinden birini verir.¹⁰ Mimisbrunn kuyusu ile ilgili anlatımlar, Türk Mitolojilerindeki Er Sogotok Efsanesindeki kökünden herkese can veren Hayat Suyu kaynayan Ağaç Hakanla benzerlik taşımaktadır.¹¹ Yunan mitolojisinde de Mead olarak adlandırılan mayalanmış (damıtılmış) baldan yapılan ve Homeros'a ait anlatımlarda sık sık dile getirilen içki Olymposlulara özgü ve ölümsüzlüğü sembolize eden "nektar"dır.¹²

İslam-Türk kültüründe de abı hayat ve ölümsüzlük miti sık sık dile getirilmektedir. İbni Kesir tarihinde İskenderi Zülkarneyn ile ilgili bilgi verirken onun Renakil isimli arkadaşı olan melekten yeryüzünde Hayat Pınarı diye bir pınarın bulunup bulunmadığını sorduğu, onun da pınarın var olduğunu yerini tarif ederek ona bildirdiği, ancak bu pınarı arayan Zülkarneyn ile beraber yola çıktıkları yol arkadaşı Hızır'ın önden yürüyerek karanlık bir bölgedeki vadide bulunan pınarı bularak suyundan içtiği, Zülkarneyn'e tarif etmesine rağmen onun pınarı bulamadığı nakledilmektedir.¹³ Taberi de, İskender'in Tibet ile Çin'e sahip olduktan sonra Ölümsüzlük Pınarını araştırmak üzere dört yüz adamla kuzey kutbuna yakın karanlık memleket

⁷ Donna Rosenberg, *Dünya Mitolojisi*, 322-323

⁸ Fatma Hicret Hun, *Karşılaştırmalı Hint ve Yunan Mitolojisi*, Basılmamış Yük. Lisans Tezi, (Ankara: 2011), 83-84

⁹ Wendy Doniger O'Flaherty, *Hindu Mitolojisi*, Çev. Kudret Emiroğlu, (Ankara: İmge Yayınevi, 1994), 233

¹⁰ Rosenberg, *Dünya Mitolojisi*, 334; Raymond İan Page, *İskandinav Mitleri*, Çev. İsmail Yılmaz, (Ankara: Phoenix Yayınları, 2009), 65

¹¹ Bk. Bahaddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, 2 Cilt, (Ankara: TTK Yayınları, 1995), 2:487

¹² Robert Graves, *Yunan Mitleri Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler* Çev. Uğur Akpur, 2. Baskı, (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 132

¹³ Bk. İbn Kesir, Ebu'l Fida İsmail b. El-Kureşi. *El-Bidaye ve'n-Nihaye*. Thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki. 21 Cilt. (Beirut: Dar'el Kütüp El-İlmiyye, 1999), 2:536

girerek orada on sekiz gün ilerlediğini, ancak aradığını bulamayarak geri döndüğünü belirtmektedir.¹⁴ Benzer bir anlatımı, Han Name'den nakille Bahaddin Ögel de zikretmektedir. Burada Zülkarneyn'in babası Karneyn'in yaşı ilerlemiş bir bilginden ab-ı hayat suyunun yerini öğrenmek istediği, kuzeydeki karanlıklar ülkesinde olduğunu söylemesi üzerine Hayat Suyunu aramak üzere yola koyulduğu, amacını gizlemek için de Cabulka kalesine gidiyorum dediği, ancak karanlıklar ülkesini baştan aşağı dolaşmasına rağmen Hayat Suyunu bulup içemediği, Hızır adlı birinin bunu bulup içtiği anlatılmaktadır.¹⁵

Kehf suresinde Musa-Salih Kul kıssasında ölü balığın canlanarak denize aktığı anlatılmaktadır. Hz. Musa yanındaki genç yol arkadaşıyla iki denizin birleştiği yere gitmek üzere yola çıkarlar. Onlar istedikleri yere geldiklerinde yanlarında yemek için getirdikleri balığı unuturlar, balık denize akar. Hz. Musa yanındaki gence yanlarında yemek için bulundurdıkları balığı getirmesini söyler. Genç daha önce konakladıkları kayada balığı unuttuğunu, onun da canlanarak denize aktığını bildirir.¹⁶ Grekçe ve Süryanice metinlerdeki İskender efsanelerinde de benzer anlatımlar bulunmaktadır. Bu metinlerdeki anlatımlara göre; insanlara ebedi hayat veren bir suyun varlığını öğrenen İskender bu suyu aramak için ordusu ile yola çıkar. Yolculuk esnasında askerlerinden ayrılmak zorunda kalır. Yanında aşçısı ile aramayı sürdürdükleri sırada bir çeşme başında dururlar. Yemek hazırlamak için duran aşçının elindeki tuzlu balığın canlanması üzerine bu suyun Hayat Suyu olduğunu anlayan aşçı bir miktar içer. Durumu İskender'e anlatır. Ancak aramalarına rağmen suyu bulamayan İskender kızarak aşçıyı öldürmek ister. Defalarca öldürmesine rağmen canlı kaldığını görünce boynuna taş bağlayarak denize atar. Aşçı da bir deniz cinine dönüşerek ebedi hayatına devam eder.¹⁷ Kehf suresindeki ayetleri İskender efsanesi ile birlikte değerlendiren Wensinck, Hz. Musa'nın yanındaki genç, balık ve balığın dirilmesi olayını İskender efsanesinde zikredilen İskender'in aşçısı Andreas, yanlarında yemek için getirdikleri tuzlu balık ve ab-ı hayat üçlüsüyle irtibatlandırmaktadır.¹⁸ Türk Mitolojisinde ağaçtan türemeye örneği olarak nakledilen, Hayat Suyu ve ölümsüzlük mitlerini de içeren Er Sogotok efsanesi bulunmaktadır. Efsanede göre Er Sogotok'un ilk insan olduğu, oturduğu evin

¹⁴ Taberi, Muhammed b. Cerir. *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*. Trc. Zakir Kadiri Uğan- Ahmet Temir. 5 Cilt. (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992), 3: 841.

¹⁵ Bk. Ögel, *Türk Mitolojisi*, 1: 388

¹⁶ Bk. Kehf 60-62

¹⁷ Bk. A.J.Wensinck, "Hızır" *MEB İslam Ansiklopedisi*, 15 Cilt, (İstanbul: MEB Devlet Kitapları, 1987), Cilt 5-1/458; Ahmet Yaşar Ocak, *İslam-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü*, (İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2007), 55

¹⁸ Wensinck, "Hızır", 5-1/460

doğusunda da kökünden herkese can veren Hayat Suyu kaynayan Ağaç Hakanın bulunduğu zikredilmektedir.¹⁹

Ölümsüzlük arzusu ve bu arzuya ulaşmak için gösterilen çabalar, aslında insan fıtratının bir sonucudur. Bu nedenle, farklı anlatımlarla da olsa hemen her kültür ve medeniyette söz konusu arzuya rastlanılmaktadır. İnsanoğlunun kayıtsız kalamadığı bu gerçek, zaman zaman beyaz perdenin de konusu olmaktadır. Senaryosunda bu tür konuların işlendiği ve farklı kültürlerden alıntılar taşıyan iyi bir örnek “Silent Flute/Circle of Iron” adlı filmidir. Bruce Lee’nin başını çektiği filmin senaryosunu, içerdiği temalar ve bu temaların farklı din, kültür ve felsefelerdeki izdüşümleri bakımından incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel bir durum çalışması olarak planlanmıştır. Bu bağlamda, önce filmin senaryosunda işlenen konular ve verilmek istenen mesajlar içerik analizi tekniğiyle belirlenmiş, ardından da ilgili konu ve mesajların kaynağının hangi din, kültür ve felsefelerdeki kıssa, mitoloji ve anlatımlar olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Sinema, çağımızın en etkili araçlarından biridir. Hemen her konunun işlenebildiği ve bir takım olaylar örgüsü ile çeşitli mesajların çarpıcı bir şekilde verilebildiği filmler ve diziler, aynı zamanda dinlerin, kültürlerin, değişik inanışların ve yaşama biçimlerinin tanıtılmasında ve aktarılmasında da önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle eğlendirici olduğu kadar öğretici de olan sinemanın eleştirel bir gözle ele alınması gerekmektedir. Bu araştırma, anlaşılması için dinler, kültürler ve mitolojiler hakkında belli düzeyde bir bilgi birikimi gerektiren “Silent Flute/Circle of Iron” adlı filmin senaryosunun bir kritiğini yapmak; izleyicilerin, filmin beslendiği kaynaklar ve vermek istediği mesajlar bakımından bilinçlenmesini sağlamak bakımından önemlidir. Çalışmanın, taşıdığı bu özellikleriyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1- SILENT FLUTE/CIRCLE OF IRON’IN SENARYOSUNDA ÖNE ÇIKAN MİTOLOJİK UNSURLAR

Ölümsüzlük miti ile ilgili farklı inanışlardaki anlatımlar ve bu anlatımlardaki benzerlikler, zaman zaman sinema konuları olarak da işlenmekte, senaryolar dinlerdeki bu anlatımlardan esinlenerek oluşturulmaktadır. Filmler temel olarak yalnız senaryosunda yer alan olaylar serisi ve repliklerle değil, alt metin olarak yarattığı mitlerle de seyirciyle konuşmakta, onları yönlendirmektedir. Bir başka ifade ile perdeye yansıtılanlar kadar yansıtılmayanlar, konuşulanlar kadar konuşulmayanlar, olanlar kadar olmayanlar

¹⁹ Bk. Ögel, *Türk Mitolojisi*, 2:487

da filme dâhil olmaktadır.²⁰ Ülkemizde Dostu Olmayan Adam ismiyle gösterilen Circle Of Iron/Silent Flute filmi de, film kahramanı olan Cord'un sonsuz mutluluk kaynağı olan Aydınlanma Kitabını arayış serüveninin içerdiği mitolojik anlatımı açısından dikkat çeken öğeler içermektedir. Filmin senaryosu Bruce Lee, James Coburn ve Stirling Silliphant tarafından kaleme alınmış, David Carradine, Jeff Cooper ve Christopher Lee gibi oyuncular kadrosunda yer almıştır.²¹

Bruce Lee, bir söyleşisinde filmin ana amacını şu sözlerle açıklamıştır: “Bu hikâye, doğu ve batı düşüncesindeki keskin bir ayrımı gözler önüne serer. Birinin yemek çubukları ile sinek yakalayabilmesi ortalama bir batılının ilgisini çeker. Ancak, muhtemelen, bununla o şahsın dövüşte ne kadar iyi olduğu arasında hiçbir alaka kuramaz. Oysaki doğu, sanatını mükemmellekle icra eden bir kimsenin keskin zekâsı ve farkındalığının, onun her hareketinde vücut bulduğunu anlar. Usta tarafından sergilenen “bir” ve soğukkanlı olma hali, onun kendini bilmesine ve hükmetmesine delalet eder. Bu düşünce, dövüş sanatları için de geçerlidir. Batılı için parmakla dürtme, tekme gibi hareketler yok etme ve şiddet araçları olarak algılanabilir. Evet, bu onların işlevlerinden biridir. Ancak doğulu bu gibi araçların temel işlevinin, birey bu eylemleri bizzat kendi üzerinde uygulayıp hurs, korku, öfke ve aptallığı yok ettiğinde ortaya çıktığına inanır. Zen'e göre, yaratılış gereği ruh biçimsizdir ve içerisinde nesnel hiçbir şeyi barındırmaz... Hakiki ustalık her türlü sanatı aşan bir konumdadır. Bu kendinin ustası olmakla – öz terbiye yoluyla geliştirilen, sakin, farkında, kendi ve çevresi ile tamamen uyum içerisinde olabilme yeteneği– ile mümkün olur. Ancak ve ancak o zaman kişi kendini bilebilir.”²²

Bruce'nin yazılış amacını yukarıdaki cümlelerle açıkladığı Silent Flute/Circle of Iron'un senaryosu dövüş sanatları ağırlıklı olarak kaleme alınmıştır. Dövüş sanatları yanında, doğu felsefelerinden ve farklı dinlerin kutsal kitap öğretilerinden yapılan alıntılar film içinde yoğunlukla işlenmektedir. Film esasında sonsuz mutluluğun kitabı olan Aydınlanma Kitabına ulaşabilme mücadelesini anlatmakta, bu kitabın koruyucusu olan Zetan'la müsabaka yapabilme hakkına sahip olabilmek için başlatılan bir karate yarışmasıyla başlamaktadır. Bu yarışmaya gerçeğin arayışı ve Zetan ile karşılaşma hedefiyle katılan film kahramanı Cord, bütün rakiplerini yener. Ancak müsabaka kurallarına uygun davranmaması ve bir dövüş okulunun üyesi

²⁰ Fatma Asiye Şenat, “Kur'an Konularını Görsel Dille Anlatmanın İmkânı Üzerine”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:5 Aralık 2016 ss. 267-284, 277

²¹ jetfilmizle.live › dostu-olmayan-adam-izle.html, erişim tarihi: 06.04.2020

²² <https://www.martialdevelopment.com/circle-of-iron-bruce-lee-lost-movie/> erişim tarihi: 06.04.2020

olmaması gerekçesi ile diskalifiye edilir. Finalde yendiği, fakat dövüş okulu üyesi olduğundan galip ilan edilen Morthon, Zetan ile karşılaşmak üzere gönderilir. Cord bunun üzerine dünyanın bütün erdemlerini içerdiğini öğrendiği Aydınlanma Kitabını okumaya ve koruyucusu Zetan'ı mağlup etmeye yemin ederek orayı terk eder. Bu sahne ile başlayan film, Cord'un Zetan'ı bulmak için yola çıkan Morthon'u takibi ile devam eder. Bir kuyu başında dinlenmek için durduklarında, yakındaki bir kaleye gitmekte olan Âmâ bir adam dikkatlerini çeker. Cord ve Morthon Âmânın kalede saldırıya uğradığını duyar. Morthon oradan ayrılırken Cord ona yardıma gider ve kendisini savunmadaki yetkinliğini görür. Filmin 18. dakikasından sonra gelişen sahnede Cord, Âmânın çaldığı flütün sesini takip ederek tekrar onunla karşılaşır. Ona kim ve Zetan olup olmadığını sorar. O da; "Beni her ne sanıyorsan oyum, yine kim olmamı istiyorsan yine oyum." yanıtını verir.

Cord Âmânın peşinden giderek ondan bildiklerini öğrenmek ister. Yolda kendilerine saldıran bir maymuna karşı Âmâ savunma yaparken, Cord onu dikkatle izler. Zetanla karşılaşma öncesinde maymunlara karşı olan ilk imtihanı geçemeyen Morthon'u ölmek üzere bulur. Maymunla karşılaşır ve dövüşürken Âmânın kendisine öğrettikleri ile onu yener. Âmânın flütünün sesini takip ederek yoluna devam eder. Yolda Chang Sha ile tanışır. Bir eğlence cenneti kuran Chang Sha'nın yanında bir gece geçirir. Cord, Chang Sha'ya ne zaman dövüşebileceklerini sorar, ertesi gün bunun gerçekleşebileceği yanıtını alır. Geceleyin yapmış olduğunu söylediği bekaret yeminini bozar. Bu da Cord için bir imtihan olur. Sonraki gece, ölüm Cord'u ziyaret ederse de, Cord ondan korkmaz, ona karşı misafirperver bir tavır sergileyerek bu imtihandan da galip çıkar.

Filmin makalemiz açısından en dikkat çekici bölümleri 60. dakikasından sonra başlamaktadır. Cord aramakta olduğu Âmâ ile temizlendiği bir pınarda karşılaşır. Âmâ, sudaki Cord'a bir hata yapıldığında geriye dönüp bunun düzeltilemeyeceğini ima ederek "aynı su kütlesine iki kere ayak basılamayacağını" söyler. Aralarında karşılıklı gerçekleşen anlamlı ve iğneleyici konuşmalardan sonra Cord, Âmânın öğrencisi olmayı talep eder. Ancak Âmâ, buna dayanamayacağını söyleyerek reddeder. Cord, neden dayanamayacağını sorunca da Âmâ onun sabırsız olduğunu, bunun için de mahiyetini bilmeden gördüklerini yargılayacağını belirtir. Cord sabırlı olacağını söyleyince, Âmâ olan biten hakkında kendisi bir açıklama yapana dek hiçbir soru sormayacağına söz verirse kendisini eğitebileceğini bildirir. Cord kabul eder ve yollarına devam ederler.

Filmin 66-68. dakikaları arasında her ikisi birden bir nehirden karşıya geçmek isterler. Fakir bir kimse olan tekne sahibini ikna ederek karşıya ge-

çerler. Karşıya geçtikten sonra Âmâ tekneyi kırar. Cord kendilerine yardım etmiş olan insanlara bunu niçin yaptığını sorarsa da, Âmâ cevap vermez ve sana söylemiştim durup anlamadan hüküm veriyorsun der. Nehri karşıya geçtikten sonra bir grup savaştının saldırısına uğrarlar. Bu savaşçılardan kaçtıkları 70-72. dakikalardaki sahnede savaşçılardan biri, bir duvarın üzerinden atı ile geçerken duvarda gizlenmiş olan bir hazinenin ortaya çıkmasına vesile olur. Âmâ bu duvarın yanına geldiğinde bir taraftan arkalarından gelen savaşçılara karşı kendisini müdafaa ederken, diğer taraftan yıkılan duvarın tamirine çalışır. Cord bu durumu görünce yine dayanamayarak yapılan karşı çıkar ve kayığı kırdığın için iyilik yapmanın sırası değil der. Âmâ hem salaksın, hem de çeneni tutmak için verdiğin sözü tutmuyorsun diyerek karşılık verir. Savaşçılardan kurtulduktan sonra Âmâ bir vizyon olarak anne ve babasının memnun etmeye çalıştığı bir çocuk görür. Tehlikenin geçmesi üzerine yolarına devam ederler. Cord gelişen olaylar üzerine Âmâya seni terk ediyorum, senin hocam olduğunu düşünmek bir aptallıktı der. Âmâ, ona bir aptalla erdemli kimse ikizdir diyerek cevap verir. Cord terk edeceğini söylemesine rağmen Âmâyı takip eder. Âmâ vizyonda gördüğü çocuğun bulunduğu yere geldiğinde çocuk kibirli bir şekilde onun yanına gelerek elini ona uzatır. Âmâ yanına gelen çocuğun suratına attığı tokatla burnunu kırar. Çocuk yüzü kan içerisinde anne-babasının yanına döner.

Bu olaydan sonra devam eden 76. dakika ve sonrasındaki sahnede Cord Âmâya kesinlikle ayrılacağını ve bunları ne sebeple yaptıklarını sorar. Âmâ burada iki kişiyiz ama kör olan sensin. Gördüklerin seni kör ediyor diyerek ona karşılık verir. “Kayığı neden parçaladın” sorusuna, eğer kayığı parçalamasaydım askerler onunla karşıya geçip ihtiyarı ve bütün ailesini öldürebilirlerdi, “Taş duvarı neden ördün ve sonra örmekten niye vazgeçtin” sorusuna, duvarın arasında yarısı görünen bir para kesesi saklıydı. Duvarı bunu saklayacak kadar ördüm, yoksa askerler alır dul kadın ve çocukları aç kalabilirlerdi, “keseyi göremezdin kokusunu mu aldın” sorusuna, hayır şeklinde cevap verir. Cord’un son olayla ilgili sorduğu “çocuğa neden vurdun güzel bir çocuktu, burnunu kırdın” sorusuna da, güzeldi fakat zalimdi, büyüyünce daha da kötü olabilirdi, anne-babasını bu kötü ihtimalden kurtarmak istedim der. “Güzel olduğunu nereden bildin çocuğa dokunmadın hislerinle mi” sorusuna ise; hayır ancak anne-babasını ve çocuğu özgür kıldım şeklinde cevap verdikten sonra Cord’a şimdi de seni özgür kılıyorum diyerek yollarının ayrılacağını söyler. Cord, ben daha bitirmedim cevaplarımı almalıyım diyerek sorularına devam eder. “Askerlerin sesini duymadın, kesenin kokusu yoktu, çocuğa dokunmadın bile, bunları nasıl bildin” diye sorar. Âmâ çünkü biliyordum diye cevap verir. Cord, birdenbire, Âmânın bütün

bunlara nasıl vakıf olduğunu anlar. Bunun üzerine Âmâ Cord'a tokat atar ve onu bırakıp gitmeden önce "daha kaç kere?" diyerek ayrılır.

Devam eden sahnelerde Âmâdan ayrılan Cord, Zetan'ı aramaya devam eder. Chang Sha ile tekrar karşılaşır. Cord, Chang Sha ile dövüşme hususunda ısrar eder ve onun oyunlarına yenilmez. Daha sonra Chang Sha onu Zetan ve Aydınlanma Kitabının bulunduğu adaya yönlendirir. Adaya vardığında, Zetan'la karşılaşır. Onunla dövüşmesi gerekmediğini öğrenince Aydınlanma Kitabı'nı görmeyi talep eder. Zetan onu kitaba götürür, ama kitaba bakmadan önce Ahenk/Huzur Oturağı'na oturmasını ister. Cord huzur halindeyken kitabı açtığı anda, karşısında tüm çıplaklığıyla kendi benliğinin yansımasını görür. Zetan'ın yerini alması ısrarlarına rağmen geri dönen Cord flütün sesini dinleyerek Âmâyı bulur. Cord geçirdiği bu denemelerden sonra benliğinin asıl doğasını öğrenerek Âmânın kendisinin sonsuz katı ilim ve irfan sahibi olduğunu fark eder. Bu anlayışla ustası için artık uygun bir öğrenci olur. Artık egosu manevi gözlerini kör etmediğinden, benliğinin beşeri görme yetisiyle asla göremediği, kızdığı, hor gördüğü ve hafife aldığı ustasını gerçek anlamda görür, sever ve kucaklar.²³

2. SILENT FLUTE/CIRCLE OF IRON'IN İLHAM KAYNAĞI OLARAK DİNLERDEKİ ANLATIMLAR

Bruce Lee'nin hayatını anlatan kitapta "Silent Flute" başlığı altında senaryo hakkında bilgi verilirken, filmin Bruce Lee, James Coburn ve Stirling Silliphant tarafından 1970 yılı Mart ayından Mayıs ayı sonuna kadar 20 defa bir araya gelinerek ortak kaleme alındığı belirtilmiştir. Bu üç kişinin filme farklı renkler kattığı, Bruce'nin Jeet Kune Do dövüş sanatının felsefesi ile Taoizm ve Zen Budizm öğelerini bir araya getirdiği; Coburn'un bazı İslam tasavvuf olgularını işlediği; Silliphant'ın ise T.S Eliot'tan zamansız ruh durumları meditasyon algıları ile katkıda bulunduğu ifade edilmiştir.²⁴ Bruce yukarıdaki açıklamalarında da vurgulandığı gibi senaryonun doğru felsefesini Batıya anlatmak olduğunu açıklar. Batılılar tarafından yok etme ve şiddet aracı gibi görülen dövüş sanatlarındaki parmakla dürtme ve tekme gibi hareketlerin temel işlevinin, Doğularca bu eylemleri bizzat kendi üzerinde uygulayan bireyin hırs, korku, öfke ve aptallığı yok ettiğinde ortaya çıktığına inanıldığını söyleyerek, Zen'e göre gerçek ustalığın her türlü sanatı aşan bir konumda elde edilebileceğini belirtir.²⁵

²³ Bk. [jetfilmizle.live > dostu-olmayan-adam-izle.html](http://jetfilmizle.live/dostu-olmayan-adam-izle.html), erişim tarihi: 06.04.2020

²⁴ Bk. Matthew Polly, *Bruce Lee* (Newyork: Simon&Schuster Paperbacks, 2019), 268

²⁵ <https://www.martialdevelopment.com/circle-of-iron-bruce-lee-lost-movie/> erişim tarihi: 06.04.2020

Zen Budizm'in kurucusu kabul edilen Bodhidharma, Hindistan'dan 520 yılı civarında ateşli bir Budizm savunucusu olan Çin İmparatoru Wu'nun sarayına gelmiş, ancak davranış ve öğretileri imparatorun hoşuna gitmemiştir. Bunun üzerine o, We'i de bir manastıra çekilmiş ve "duvara bakarak" meditasyon yapmıştır. Meditasyon süreci kendisine uygun mürit buluncaya kadar sürmüş, ona ilk bağlanan öğrencisi Hui-K'o, kendisinden sonra Zen'in Çin'de ikinci piri olmuştur.²⁶

Zen'in felsefesi, gerçekte hiç var olmamış kötülüksüz iyilik, bir düşünceden başka bir şey olmadığı bilinen "kendi"nin kutsanması, asla gelmeyecek olan yarın gibi konularda insanların gözünü açmakla başlar ve olguları gerçekmiş gibi görünen sembollerin bir yanılması olarak kabul eder.²⁷

Filmde bu felsefenin işlendiği birçok sahne bulunmaktadır. Cord'un Âmâdan hocası olmasını istediği sahnede aralarında geçen konuşma tam anlamıyla Zen felsefesini yansıtmaktadır. Cord Âmâya ne zamandır körsün? diye sorar. Âmâ cevap olarak sen ne zamandır körsün? der. Cord'un kör olmadığını söylemesi üzerine de kendisinin mi kör olduğunu sorar. Cord'un her soruyu sorgular mısın sorusuna da, sen her cevabı sorgular mısın şeklinde cevap verir. Cord'un seninle konuşmak duvarla konuşmak gibi demesi üzerine de Buda'nın bir defasında bir duvarın önüne oturduğunu, kalktığında da aydınlandığını belirtir. O, kendini Buda ile mi kıyaslıyorsun diyen Cord'a hayır duvarla diye cevap verir. Âmâ ile Cord arasında geçen bu konuşmalarda, Cord'un gördüğü gerçeklerin görünenler değil, gerçekmiş gibi görünen sembollerin bir yanılması olduğu vurgulanmaktadır.

Film, Hıristiyanlık açısından da değerlendirmeye tabi tutulmuş, içerdiği mesajların kaynakları üzerinde görüşler ileri sürülmüştür.²⁸ Yapılan değerlendirmede, Âmânın kutsal kitapların ve ilahi öğretilerin tümünde yer alan ve Yuhanna İncilinin ilk ibaresindeki Tanrının veya Gerçeğin 'Kelam'ını temsil ettiği ön görülmüştür.²⁹ Cord'un Âmâya 'kim ve ne olduğunu sorması üzerine o, "ne olduğumu düşünüyorsan veya ne olmamı istiyorsan, oyum." şeklinde cevap verir. Bu durumun, 'Kelam'ın önyargılardan tümüyle sıyrılarak ve onun dediklerine riayet ederek Çıkış Bölümünde zikredilen "Tanrı, "Ben Ben'im" dedi, "İsraililer'e de ki, 'Beni size Ben Ben'im diyen gönderdi'"³⁰ ibaresiyle benzerliğinin kolayca anlaşılacağı vurgulanmıştır. Âmânın çaldığı flütün doğru ve yanlış ayırt etmeyi sağlayan ve kişiyi doğru

²⁶ Bk. Alan W. Watts, *Zen Yolu Zen Budizm'in İlkeleri* Çev Sena Uğur, Şule's Yayınları, 1998, 115, 117

²⁷ Watts, *Zen Yolu Zen Budizm'in İlkeleri*, 159

²⁸ Bk. <http://jahtruth.net/flute.htm>, erişim tarihi: 08.04.2020

²⁹ Yuhanna 1:1

³⁰ Çıkış 3:14

yola ileten “Baba’nın benim adımla göndereceği Yardımcı, Kutsal Ruh, size her şeyi öğretecek, bütün söylediklerimi size hatırlatacak”³¹ ibaresindeki “iyinin sesi”ni (Tanrıyla olan telepatik bağı) temsil ettiği dile getirilmiştir. Cord’u kitaba götüren Zetan, onu kitaba bakmadan önce Ahenk/Huzur Otu- rağı’na oturarak huzur ve sükunet içinde/dünyayla, kendiyile barışık olma- sını amaçlar. Oturmakta huzur halinde oturan Cord, kendisine verilen kitabı açtığında, karşısında tüm çıplaklığıyla benliğinin yansımaları bulur. Bu sahne de, “İsa dedi: Bütünü bilen kimse kendisinden mahrum ise, Bü- tün’den de mahrumdur.”³² sözünün insan bedeni içerisine hapsedilmiş ma- nevi varlık ve ruhlara kim ve ne olduğumuzu söyleyerek aydınlanmamızı sağ- dığı, böylece kişinin hayatın asıl amacının ne olduğunu, herkesin yararı ve iyiliği için Benliği yok ederek ona hükmeden, zamandan bağımsız bir varlık olmak ve ruhen tekrar doğmak olduğunu öğrendiği şekilde yorum- lanmıştır.³³

Gerçeği arayan film kahramanı Cord’un peşine düştüğü ve mutlak huzu- run kaynağı olan Aydınlanma Kitabı arayışı ve bu süreçte başından geçen imtihanlar, ölümsüzlük ve ab-ı hayatı arayanların başından geçenlerle ben- zerlikler göstermektedir. Arayış içine giren her iki tarafta zorlu bir yolculuk- tan sonra amaçlarına ulaşır. Ancak Cord kitabın içeriğinde kendi benliğini görüp hakikata ulaşırken, ölümsüzlük peşinde olanlar bir sebeple aradıkları- na ulaşamazlar.

Filmin 60. dakikasından sonra işlenen konular, Kehf Suresinin 60-82 ayet- leri arasında zikredilen Musa-Salih Kul/Hızır kıssası ile benzerlik arz etmek- tedir. Kur’an’da anlatılan kıssada Hz. Musa yanında yol arkadaşı ile iki de- nizin birleştiği yere geldiklerinde yanlarındaki balığın canlanıp denize ak- ması ile buluşma yerine geldiklerini anlarlar. Buluşmaları gereken Salih kul/Hızır ile bir araya gelirler. Bu kişi Allah tarafından kendisine rahmet ve ilim verilen bir kimsedir. Hz. Musa ondan bazı bilgiler öğrenmek istediğini belirtir. Salih kul/Hızır onun bu birlikteliğe sabredemeyeceğini ikaz etmesi- ne rağmen o, emrine karşı gelmeyeceğini, kendisini sabreden biri olarak bulacağını ifade eder. Bunun üzerine Salih Kul, Hz. Musa’dan kendisine hiçbir şey hakkında soru sormamasını ister ve birlikte yola devam ederler. Bu yolculuk esnasında Salih kul/Hızır bindikleri gemiyi deler. Bunun üzeri- ne Hz. Musa, onu insanların boğulmasını istediğin için mi onu deldin? Sen hakikaten kötü bir iş yaptın! der. Salih kul/Hızır Hz. Musa’ya sabırlı davra- namayacağını söylediğini ifade eder. Hz. Musa özür beyan eder ve yola devam ederler. Salih Kul/Hızır yolda rastladıkları bir erkek çocuğu öldürün-

³¹ Yuhanna 14:26

³² Thomas 67

³³ Bk. <http://jahtruth.net/flute.htm>, erişim tarihi: 08.04.2020

ce Hz. Musa günahsız bir kimseyi, bir karşılığı olmaksızın (kimseyi öldürmediği halde) öldürdün! Sen gerçekten feci bir şey yaptın! diyerek karşı çıkar. Salih kul/Hızır tekrar sabırsızlığını vurgulayarak bana sabredemezsin, demedim mi? Dediğinde Hz. Musa tekrar özrünü bildirir. Devamında yolda uğradıkları bir köyden yiyecek isterler fakat karşılık bulamazlar. Buna rağmen yıkılmak üzere bulunan bir duvarı tamir ederler. Hz. Musa bu iş karşılığında ücret alabileceklerini söylediğinde ayrılma vaktinin geldiğini söyleyen Salih kul/Hızır yaptıklarını iç yüzünü şöyle açıklar; "Gemi, denizde çalışan yoksul kişilere aitti. Onda bir kusur meydana getirmek istedim. Zira, ileride her gemiye el koyan bir kral vardı. Erkek çocuğun ana-babası, imanlı salih kimselerdi. Çocuğun onları azgınlık ve nankörlüğe sevk etmesinden korktuk. Böylece Allah, ölenin yerine daha temiz ve daha merhametli evlat versin. Duvar ise şehirde iki yetim çocuğa ait, altında da babalarından kalan bir hazine bulunmaktaydı. Çocukların babaları iyi bir kimse idi. Rabbin istedi ki, o iki çocuk büyüdüğünde katından bir rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar. Ben bunu da kendiliğimden yapmadım."³⁴

Yahudi kaynaklarında Rabbi Yeşu ve Eliyahu arasında geçen benzer bir rivayet nakledilmektedir. Bu rivayette; yeryüzündeki adaletsizlik ve haksızlıklar karşısında sıkıntı duyan Rabbi Yeşu'nun oruç, ibadet ve dua ederek Allah'a yakardığı, Allah'ın da ona Eliyahu'yu gönderdiği belirtilir. Eliyahu Rabbi Yeşu'ya bir isteği olup olmadığını sorduğunda kendisiyle yol arkadaşlığı yaparak dünyadaki işlerini görmek istediğini belirtir, ancak Eliyahu yaptıklarına sabredemeyeceğini ifade eder. Rabbi Yeşu ona yolda zorluk çıkarmayacağı ve sorularıyla rahatsız etmeyeceği sözünü verir. Sorularıyla işine karıştığında yollarını ayıracağını söyleyen Eliyahu ile yolculuğa başlarlar. Akşamleyin fakir ve bir inekten başka şeyi olmayan bir adamın evine misafir olurlar. Adam ve eşi, onları güzelce misafir eder. Sabahleyin Eliyahu adamın ineğini öldürür ve yola koyulurlar. Rabbi Yeşu bu duruma şaşırarak kendilerine ikramda bulunan birilerine karşılık ineklerinin öldürülmesi olamalıydı" diye karşı çıkarsa da, Eliyahu, susma ve soru sormama konusundaki ikazı kendisine hatırlatır. Bunun üzerine Rabbi Yeşu susar. Devam eden yolculuklarının ertesi akşamında zengin bir adamın evine misafir olurlarsa da kendilerine ilgi ve ikram gösterilmez. Sabah olunca Eliyahu adamın evinde bulunan yıkık bir duvarın onarılması için Allah'a dua eder. Rabbi Yeşu bu duruma şaşırarak birlikte soru sormayıp kendini tutar. Yolculuklarının bir sonraki gecesinde de herkesin kendisine ait altından ve gümüşten oturaklar üzerinde oturduğu bir sinagoga girerler. Sinagoga giren insanlar, yabancı ve misafir olduklarını fark ettikleri Eliyahu ve Rabbi Yeşu ile ilgi-

³⁴ Bk. Kehf 61-83

lenmezler. Eliyahu ve Rabbi Yeşu geceyi orada geçirdikten sonra ayrılırken onlara, “Allah hepinizi lider yapsın” diyerek dua eder. Ertesi gece de fakir bir topluluğa rastlarlar. Bu topluluk onlarla ilgilenir ve ikramda bulurlar. Eliyahu oradan ayrılırken “Allah aranızdan sadece bir kişiyi lider yapsın” diye dua eder. Bu dua üzerine artık yaşadıklarına dayanamayan Rabbi Yeşu artık sabredemeyeceğini söyleyerek artık senden ayrılıyorum der. Eliyahu ayrılmadan önce sabredemediği olayların iç yüzünü ona açıklar. İneği ölen fakir adamın eşinin o gün öleceğini, Allah’tan, kadının yerine ineğin ölmesini talep ettiğini, onarılan duvarın temelinde büyük bir hazine olduğunu, bu hazinenin evinde kaldıkları adamın hakkı olmadığını, duvarı onararak yıkılmaktan koruduğunu, hepsinin lider olması için yaptığı duanın ne kadar çok baş olursa o kadar da çatışma olacağı sebebiyle o topluluğun aleyhine olduğunu, sadece bir liderleri olsun diye dua ettiği topluluğun ise tek yönetici ile huzurlu olacağını ifade eder. Eliyahu bu açıklamalardan sonra Rabbi Yeşu’ya şu tavsiyelerde bulunarak yoluna devam eder; Kötü birini mutluluk ve huzur içinde görürsen buna şaşma. Çünkü bu onun kötülüğünerdir. Aynı şekilde darlık içinde ve sıkıntılara düşmüş salih birini görürsen de şaşma. Zira ondan daha büyük belalar kaldırılmıştır. Kalbini bu tür şüphelerden arındır.³⁵

Filmde işlenen sahnelerle Kur’an ve Yahudi geleneğinde anlatılan kıssalar arasında benzerlikler ve ayrışan yönler bulunmaktadır. Her üç anlatımda da sabrın önemi vurgulanmakta, yaşananların arka planını kavrayamayanların olup bitene sabredemediği belirtilmekte ve sabırsızlığın ayrılıklara neden olduğu bir tema olarak işlenmektedir. Kur’an’da anlatılan kıssada, fakir insanlara ait bir geminin delinerek kusurlu hale getirilmesi, çocuğun öldürülmesi ve yıkık bir duvarın onarılması olarak üç olay yaşanmaktadır. Filmde ise bu üç olay, yine fakir insanlara ait kayığın parçalanması, yıkılan bir duvarın örülmesi ve bir çocuğun burnunun kırılması şeklinde yer almaktadır. Yahudi anlatımında ise bu olaylardan duvarın örülmesi, sonuç bakımından da ineğin öldürülmesi benzerlik gösteren olaylar olarak görülmektedir.

Salih kul/Hızır Musa kıssasında tabanında delik açılan geminin zalim kral tarafından el konulmaması için ayıplı hale getirildiği vurgulanmaktadır. Filmde ise, Salih kul/Hızır Musa kıssasındaki geminin yerini kayığın aldığı, nehirden karşıya geçtikten sonra Âmâ tarafından parçalandığı, yapılan açıklamada da, askerlerin karşıya geçerek kayığın sahibini öldürmelerini engelleme amacıyla yapıldığı belirtilmektedir. Yeşu-Eliyahu anlatımında ise böyle

³⁵ Bk. Meral, Musa-Hızır Kıssası ve Kıssanın Yahudi Kökeniyle İlgili İddiaların Değerlendirilmesi, 141-142

bir olaydan bahsedilmemektedir. Duvarın onarılması küçük farklılıklar ve aynı gerekçeyle hem Kur'an'da, hem Yahudi anlatımında, hem de filmde işlenmektedir. Kur'an'da kendilerine yiyecek vermeyen bir köyde yetimlere ait bir duvar onarılırken, Yahudi anlatımında misafir olunan ve kendileri ile ilgilenmeyen zengin adamın evindeki duvarın, filmde ise peşlerine düşen askerlerin gizlenmiş para kesesinin ortaya çıkarttığı duvarın onarıldığı görülmektedir. Gerekçeler arasında küçük farklar bulunmakla birlikte sonuç olarak hazineye sahip olmamaları gerekenlerin bulmalarını engelleme amaçlanmaktadır. Yahudi anlatımında bulunmayan çocukla ilgili olayda ise Kur'an çocuğun öldürüldüğünü vurgularken, filmde bu olay sadece burnunun kırılması olarak işlenmiş, sebep olarak da çocuğun ileride anne babasının ismini lekeleyecek biri olması belirtilmiştir. Yahudi anlatımında misafir olunan evdeki ineğin öldürülmesi benzeri bir olay film içerisinde 80. dakikada görülmektedir. Bu sahnede Chang Sha tuttuğu bir ineği boynuzlarının gerisine vurduğu darbe ile öldürmüştü, ancak öldürmesi ile ilgili bir gerekçe belirtmemiştir. Yasin Meral Kur'an'da anlatılan fakir işçilere ait geminin delinmesiyle, Yahudi kaynağındaki fakir bir aileye ait ineğin öldürülmesi eylemini, bu insanları büyük bir felaketten daha az zararla kurtarma amacı sebebiyle birbirine benzetmektedir.³⁶

SONUÇ

Sinema filmleri verdikleri mesajlarla seyirciler üzerinde etkiler bırakan, onların duygu ve düşüncelerinde tesirleri olan önemli çalışmalardır. Bu sebeple senaryolar zaman zaman senaristlerin felsefi birikimlerinin, inanç değerlerinin dışı vurumu ile de şekillenmektedir. Dini mesajlar verme amaçlı üretilen Tutku/İsa Mesih'in Çilesi, Çağrı, Samson ve Delilah, On Emir gibi filmler mesajlarını seyirciye doğrudan iletmeye çalışırken, İsa'nın Son Günahı, Ben Hur, Gülün Adı gibi filmler de mesajlarını dolaylı yollardan vermeyi hedeflemektedir. Bruce Lee'nin doğu felsefesini batılılara tanıtmaya gibi bir amacı içerdiği belirtilen Silent Flute/Circle of Iron filmi de, farklı kültürlerin felsefi öğelerini taşıyarak mesajlar vermeye çalışmaktadır. Bir Müslüman filmi izlerken, kayığın parçalanması, duvarın örülmesi ve çocuğun burnunun kırılması sahnelerinde Salih kul/Hızır ile Musa kıssasını, bir Budist konuşmalarda Zen öğelerini, bir Taoist Tao felsefesinin kalıntılarını, bir Hıristiyan da kendi sembollerini görebilmektedir. Sinema filmi ve dövüş sahneleri açısından vasat bir görünüm sergileyen film, farklı dinler ve ina-

---

³⁶ Bk. Meral, Musa-Hızır Kıssası ve Kıssanın Yahudi Kökeniyle İlgili İddiaların Değerlendirilmesi, 142

nışlardan taşıdığı öğeler ve verdiği mesajlar açısından önemli olgulara parmak basmaktadır.

Bazı sahnelerde anlatılan olaylar ve diyalogların doğrudan Kur'an'dan alındığına dair açık bir ifadenin ilgili röportajlarda yer almaması, giriş bölümünde zikrettiğimiz gibi birçok kültürde bulunan ölümsüzlük arayışı mitolojilerinin birbirine yakın anlatımlarla doğu kültürlerinde de var olup olmadığı sorularını da akla getirmektedir. Bu sorunun cevabının da doğu kültürleri üzerine çalışanlar tarafından yapılacak araştırmalarla ortaya konulabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ELİADE, Mircea. *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi* Çev. Ali Berktaş, 1. Cilt, İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2003
- GRAVES, Robert. *Yunan Mitleri Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler* Çev. Uğur Akpur, 2. Baskı, İstanbul: Say Yayınları, 2010
- HOOKE, Samuel Henry. *Ortadoğu Mitolojisi Mezopotamya Mısır Filistin Hitit Musevi Hristiyan Mitosları* Çev. Alaeddin Şenel, Ankara: İmge Yayınları, 1993
- HUN, Fatma Hicret. *Karşılaştırmalı Hint ve Yunan Mitolojisi*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yük. Lisans Tezi, Ankara: 2011
- İBN KESİR, Ebu'l Fida İsmail b. El-Kureşi. *El-Bidaye ve'n-Nihaye*. Thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki. 2. Cilt. Beyrut: Dar'el Kütüp El-İlmiyye, 1999
- KILIÇ, Yusuf- AY Şeyma. Eski Mezopotamya'da Siyasi Örgütlenmede Din Olgusu, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/5 Spring, ss.387-403, Ankara, 2013
- Kitab-ı Mukaddes, İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Yay. 1981
- MERAL, Yasin. Musa-Hızır Kıssası ve Kıssanın Yahudi Kökeniyle İlgili İddiaların Değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55:2, ss.129-150, Ankara: 2014
- O'FLAHERTY, Wendy Doniger. *Hindu Mitolojisi*, Çev. Kudret Emiroğlu, Ankara: İmge Yayınevi, 1994
- OCAK, Ahmet Yaşar. *İslam-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü*, İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2007
- ÖGEL, Bahaddin. *Türk Mitolojisi* 2 Cilt, Ankara: TTK Yayınları, 1995
- PAGE, Raymond İan. *İskandinav Mitleri*, Çev. İsmail Yılmaz, Ankara: Phoenix Yayınları, 2009
- POLLY, Matthew. *Bruce Lee* Newyork: Simon&Schuster Paperbacks, 2019
- ROSENBERG, Donna. *Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*, Çev. Koray Akten v.d. 3. Baskı, Ankara: İmge Yayınları, 2003
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem. *Dinlerde Mehdi Tasavvurları*, Samsun: Sidre yayınları, 1997
- ŞAHİN, Muzaffer-ALTUNTAŞ, Halil, *Kur'an-ı Kerim Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.

ŞENAT, Fatma Asiyi. "Kur'an Konularını Görsel Dille Anlatmanın İmkânı Üzerine", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt. 5 Aralık 2016 ss. 267-284

TABERİ, Muhammed b. Cerir. *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi. Trc. Zakir Kadiri Uğan- Ahmet Temir. 3. Cilt*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.

WATTS, Alan W. *Zen Yolu Zen Budizm'in İlkeleri* Çev Sena Uğur, Şule's Yayınları, 1998

WENSİNCK, A.J. "Hızır" *MEB İslam Ansiklopedisi*, 5-1. Cilt, İstanbul: MEB Devlet Kitapları, 1987

<http://jahtruth.net/flute.htm>, erişim tarihi: 08.04.2020

<https://www.martialdevelopment.com/circle-of-iron-bruce-lee-lost-movie/> erişim tarihi: 06.04.2020